

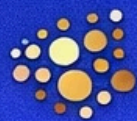
ДИСКУСІЙНИЙ КЛУБ

ЩО РОБИТИ з ФЕМІНІТІВАМИ?

їх (не)можна й (не)треба вживати?

СЕРГІЙ ОМЕЛЬЧУК

професор, перший проректор
Херсонського державного університету

Intonation
of
changes

17 18 березня 2026 року

 19:00

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

[Зображення взято з відкритих джерел](#)

Жінки - це не завжди **стюардеси**,
покоївки, **танцівниці**,
перукарки, **прибиральниці...**

Жінки в професіях, які традиційно вважають "чоловічими"

Урядовий
ПОРТАЛ

www.kmu.gov.ua

Служба зайнятості допомагає жінкам...

З листопада 2024 року триває урядовий експериментальний проект, за яким...

Служба зайнятості допомагає жінкам безоплатно опанувати нові професії

Державна служба зайнятості України, опубліковано 19 лютого 2025 року о 18:15

Освіта і наука

Соціальна політика

З листопада 2024 року триває урядовий експериментальний проект, за яким українки можуть безоплатно опанувати понад 30 професій у сферах, які традиційно вважаються «чоловічими».

Проект спрямовано на підтримку зайнятості жінок у нових для них професійних сферах. Серед професій, які жінки зможуть отримати, – водійка трамвая, тролейбуса, навантажувача; операторка верстатів з програмним керуванням; фрезерувальниця; електрогазозварниця, машиністка екскаватора, майстерка з монтажу та обслуговування систем відновлювальної енергетики тощо.

Згідно з умовами програми навчання жінок здійснюється на замовлення роботодавця. Він же надає місце для проходження практики та зобов'язується працевлаштувати слухачку після закінчення навчання. Служба зайнятості здійснює оплату навчання в розмірі, який не може перевищувати 10 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (станом на сьогодні – це 30 280 грн). У разі, якщо вартість навчання є вищою, то різницю може сплатити роботодавець або учасниця проекту.

За темами:

«Освіта і наука»,

«Соціальна політика»

17:02, 13 березня

Мінсоцполітики: Комісія ООН представила звіт, в якому наголошено, що депортація понад 1200 українських дітей росією є злочином проти людяності

Соціальна політика

12:33, 13 березня

Мінсоцполітики готує програму цільової доплати для пенсіонерів та отримувачів соціальної допомоги

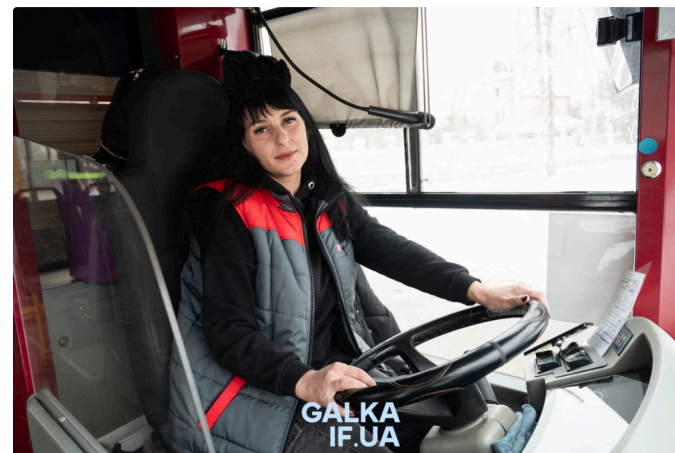
Безоплатні програми перекваліфікації для жінок: стартує набір на навчання водійок вантажівок і автобусів

Міністерство економіки України, опубліковано 22 січня 2025 року о 14:33

Економіка

Reskilling Ukraine у партнерстві з Міністерством економіки України оголошує новий набір на програми перекваліфікації для жінок. У межах програми ОпTrack жінки можуть безоплатно опанувати професії водійки вантажного та пасажирського транспорту.

За темою
«Економіка»

Урядовий
ПОРТАЛ

 www.kmu.gov.ua

Безоплатні програми перекваліфікації для жінок: стартує набір на навчання ...

Reskilling Ukraine у партнерстві з Міністерством економіки України оголошує новий набір на програми перекваліфікації для жінок

Коли жінки входять у професію — мова створює
відповідну назву

Український правопис у частині 4 параграфа 32 наводить перелік суфіксів, які можуть брати участь у творенні іменників на означення жіночої статті

Практичні правила: Як правильно утворити фемінітив?

Спробуйте
найпродуктивніший суфікс

-к- (автор → автор**ка**, дизайнер → дизайнер**ка**)

Основа на -ень або -ник?

-иц- (очільник → очільн**иця**, учень → учени**ця**)

Основа на -ець, -лог або
приголосний?

-ин- (продавець → продавч**иня**,
філолог → філолог**иня**)

Рідкісні випадки

-ес- (патрон → патрон**еса**, поет → поет**еса**)

Складні випадки:

- пілотка (головний убір чи професія?) → краще пілотеса.
- директорша → вносить додатковий компонент (означає дружину директора, а не посаду).

NotebookLM

Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України

 www.inmo.org.ua

Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні | Про фемінативи в сучасній українській мові

Активізацію вживання й творення фемінативів різною мірою спостерігаємо в усіх слов'янських (найменше — у російській) і в багатьох неслов'янських мовах. Таку тенденцію помітно насамперед у мовленні ЗМІ та соцмереж. Вона зумовлена дедалі більшою участю жінок у суспільному житті та...

*"Процес фемінізації лексикону значною мірою відбувається **незалежно від ставлення до цього явища мовознавців** (виділення наше – С. О.). Варто пам'ятати, що творцем мови є народ, серед представників якого чимало і прихильників / прихильниць розширення діапазону фемінативів, і його противників / противниць. Отримання суспільної санкції на входження тих чи тих слів у національний лексикон потребує часу"*

Анатолій Нелюба

«Наявна якась філософсько-ідеологічно-прагматична суперечність чи когнітивний дисонанс: повсюдне пропагування рівності жінки – і водночас свідоме узалежнення її від чоловіка»

Ірина Фаріон

«Ми перебільшуємо те, що перебільшувати не треба. <...> Це не означає, що в нас цього не було. Історія мови це підтверджує, зокрема, рух упівський і оунівський, на зразок: член – членкиня цієї організації. Але коли з пані історика намагаються зробити історикиню, з математика – математикиню, то це в певній частині суспільства викликає спротив. Тому міра – це найкраще, що може бути»

Ольга Деркачова

«<...> підкреслюймо нашу ідентичність, борімося за неї. Не відмовляймо в задоволенні послуговуватися всім спектром багатства й різноманіття української мови, включно з фемінітивами»

Олена Масалітіна

«Фемінітиви властиві українській мові як системі, їх уживання закономірне. Це не данина моді, як часто вважають. Насправді, вони мають давню традицію, широко вживаються в усному мовленні, а в архівних текстах до 30-х років минулого століття можна часто натрапити на них навіть в офіційних звітах»

Остап Українець

«Ставлення до фемінітивів у людей наближається до нейтрального». «Дискусія про фемінітиви вичерпала себе кілька років тому. Вона вже не повернеться до свого колишнього масштабу. Ми просто звикаємо до них поступово»

Алла АРХАНГЕЛЬСЬКА наголошує на необхідности **інституалізації** новітніх та ревіталізованих **фемінітивів як одиниць мови та засобів комунікації** на підставі всебічного вивчення суспільної думки (ставлення до творення і вживання фемінітивів як фахівців, так і пересічних користувачів мовою, як жінок, так і чоловіків, зокрема і з погляду проблем жіночої себеідентифікації)

 https://shron1.chtyvo.org.ua/Arkhanhelska_Alla/Femina_cognita_Ukrainska_zhinka_u_slovi_i_slovnyku.pdf?

Алла Архангельська FEMINA COGNITA УКРАЇНСЬКА ЖІНКА У СЛОВІ Й СЛОВНИКУ

МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, ТОРГІВЛІ ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

НАКАЗ

18.08.2020 № 1574

Державні сайти України

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Офіційний веб-портал парламенту України

Офіційний вебпортал парламенту України

Про затвердження Зміни № 9 до національного класифікатора ДК 003:2010

Наказ; Мінеконом, торгівлі та сг від 18.08.2020 № 1574

Марія БРУС застерігає, що «**введення співвідносних іменників чоловічого і жіночого родів можливе насамперед для документів загальноадміністративного і професійного спрямування** (внутрішнього призначення, короткотривалої дії, довідково-інформаційного характеру тощо), а інші різновиди документів (законодавчі, дипломатичні, юридичні тощо) мусять керуватися єдиними й незмінними правилами оформлення документів і покликатися на відповідні нормативні документи щодо використання загальних назв жінок».

 https://shron1.chtyvo.org.ua/Brus_Mariia/Feminityvy_v_ukrainskii_movi_heneza_evoliutsiia_funktsionuvannia.pdf

Брус М. П. Фемінитиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія

GOV.UA

Державні сайти України

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Офіційний веб-портал парламенту України

Офіційний вебпортал парламенту України

Про День захисників і захисниць України

Указ Президента України від 14.10.2014 № 806/2014

Українське законодавство починає відображати сучасні соціальні стандарти, що передбачають гендерну рівність у сфері праці

Офіційне інтернет-представницт...

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №13...

Про відзначення державними нагородами України

Нагородити орденом княгині Ольги III ступеня

АГЕЄВУ Віру Павлівну — літературознавицю, письменницю

ГУНДОРОВУ Тамару Іванівну — літературознавицю, культурологиню

ДУБИНУ Тетяну Євгенівну — директора Комунальної установи Тернопільської обласної ради «Тернопільський обласний центр соціально-психологічної допомоги «Родинний затишок»

ЛЕВЧУК Олену Геннадіївну — парамедика старшого Куп'янського відділення Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф»

РИБАКОВУ Ірину Дмитрівну — речника 93 окремої механізованої бригади «Холодний Яр» Сухопутних військ Збройних Сил України

ЦИГАНОК Оксану Анатоліївну — засновницю Громадської організації «Центр допомоги армії, ветеранам та їхнім родинам», Черкаська область

ЦИРКУН Валентину Андріївну — волонтерку, засновницю та керівницю Громадської організації «Розквітай», Чернігівська область

ШКАМЕРДУ Антоніну Іванівну — волонтерку, директора Благодійного фонду морського транспорту «Мортранс», м. Одеса

Указ Президента України від 20.01.2025 № 39/2025 «Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня Соборності України»

*«Присвоїти почесні звання: <...> “Народний артист України”: Руденко Ярославі Василівні – **артистці-вокалістці (солістці)** Національної філармонії України, м. Київ; Мосійчук Любові Володимирівні – **артистці-солістці-інструменталістці** Національного ансамблю солістів “Київська камерата”; “Заслужений вчитель України”: Маєнко Любові Іванівні – **учительці** Миколаївського ліцею № 2 Миколаївської міської ради; Манько Надії Миколаївні – **учительці** Яворівського закладу загальної середньої освіти I–III ступенів № 2 Яворівської міської ради, Львівська область <...>»*

Указ Президента України від 28.05.2009 № 374/2009 «Про відзначення державними нагородами України працівників підприємств, установ, організацій міста Києва»

*«Присвоїти почесні звання: <...> “Заслужений лікар України”: Романюк Лілії Іванівні – **завідувачці відділення № 1 Київської міської клінічної лікарні № 8**; “Заслужений працівник сфери послуг України”: Дідур Катерині Федорівні – **працівниці** комунального підприємства “Житлорембудсервіс” Деснянського району <...>»*

Органи виконавчої влади й міністерства, що мають загальні політики використання ґендерно чутливої мови

Міністерство оборони України, ЗСУ,
Державна спеціальна служба
транспорту, Розвідувальний орган
Міноборони України

*Методичні рекомендації з використання
ґендерно чутливої мови в системі
Міністерства оборони України*

Державна судова адміністрація
України, Територіальні управління
Державної судової адміністрації
України

*Положення про використання ґендерно
чутливої мови в Державній судовій
адміністрації України та територіальних
управліннях Державній судової
адміністрації України*

Державна служба України з
надзвичайних ситуацій

*Інформаційна пам'ятка щодо ґендерно
чутливого толерантного спілкування в
системі Державної служби України з
надзвичайних ситуацій, рекомендації з
використання ґендерно чутливої мови*

Офіційний вебпортал парламенту України

Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2...

Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи від 20.12.2022 № 1163–р

В Операційному плані заходів на 2022–2024 роки з реалізації Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року **передбачено підготовку рекомендацій щодо використання гендерно чутливих, недискримінаційних мовлення / мови під час ведення документообігу у сфері освіти.**

Одним із завдань стратегії, спрямованих на досягнення стратегічної **цілі 1 «Комплексне впровадження принципів, політики і заходів щодо забезпечення <...> недискримінації у нормативно-правових документах у сфері освіти <...> є **забезпечення системного використання гендерно чутливого, недискримінаційних мовлення / мови під час ведення документообігу у сфері освіти****

Крім назв жінок на позначення узвичаєних посад, професій, наукових ступенів і вчених звань, натрапляємо на фемінітиви, що позначають осіб

за науковими інтересами (**аналітикиня, реценціоністка, коучиня, медіаторка** та ін.);

за адміністративними й управлінськими функціями (**віцепрезидентка, ректорка, проректорка, директорка, очільниця** та ін.);

за функційними ознаками, що засвідчують нові напрями професійної активності (**лідерка, членкиня, експертка, партнерка, координаторка, кураторка, радниця** та ін.);

за успіхами, здобутками й досягненнями (**стипендіатка, лауреатка, фіналістка конкурсу, переможниця премії** та ін.).

[Чому вони необхідні нам сьогодні?]

Мовна справедливість

Деколонізація (Повернення норм)

Відмова від радянської політики, яка штучно наближала українську мову до російської, відкидаючи питомі українські словотвірні моделі.

Точність номінації (Логіка)

Мова має забезпечувати правильне розуміння понять. Фемінітиви уможливають чітку, точну та **однозначну номінацію** жінки в суспільному просторі.

Гендерна рівність (Справедливість)

Символічне визнання видимості жінок у публічному просторі та їхнього рівного доступу до посад і професій.

Стереотип 1.

Суфікс **-к-** виражає значення зневажливості в утворених фемінітивах.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

"М. І. ніколи не була докторкою чи професоркою! Що ж так зневажливо?"

19 березня українській **поетеса-шістдесятниці, громадській діячці** Ліні Костенко виповнилося 95 років (чи все ж таки Ліна Костенко - поет-шістдесятник, громадський діяч?).

Українська **співачка й акторка, народна артистка України** Ніна Матвієнко стала національною легендою України (чи, можливо, ця легендарна жінка - український співак, актор і народний артист?).

Стереотип 2.

Стилістика української мови – саме вона дає право вибору.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

"А чому б поруч із УЧИТЕЛЬКА та й не використовувати цікаві учнівські назви: ХІМІЧКА, МАТЕМАТИЧКА, АНГЛІЙКА. У теорію-практику 'безстильовости' дуже добре лягає. Хай живуть..."

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ХІМІЧКА, *жін., розм.* Жіночий рід до [хімік](#).

ФІЗИЧКА, *жін., розм.* Жіночий рід до [фізик](#).

УЧИТЕЛЬКА (ВЧИТЕЛЬКА), *жін.* Жіночий рід до [учитель](#).

ДІЯЧКА, *жін.* Жіночий рід до [діяч](#).

ЛАУРЕАТКА, *жін.* Жіночий рід до [лауреат](#).

Стереотип 3.

Важливо підкреслити не СТАТЬ жінки, а її СТАТУС-досягнення.

Ми звикли підкреслювати СТАТЬ,
коли йдеться про *жінок - санітарок,
прибиральниць, доярок, швачок...*?

...а коли йдеться про *жінок -
професорів, деканів, директорів,
керівників...* - лише СТАТУС?

Стереотип 4.

Одна дія - одна назва.

ДУМКА ЕКСПЕРТА:

"Щодо чоловіків-медсестер. Мав знайомого, який не цурався цієї назви і казав: 'роблю все те, що роблять жінки моєї професії; чого ж мене називати по-іншому'".

Одна дія - назва одна?

У 2020 році в Класифікаторі професій додано назви професії "брат медичний" / "молодший / старший медичний брат".

Чи нехай і надалі чоловіків братимуть на посаду сестри медичної чи старшої медичної сестри, а хлопцям-випускникам медичних коледжів присвоюють кваліфікацію "сестра медична"?

Жінки мають бути (не)видимими в мові?

НОВОСТИ - ФОТО И ВИДЕО ПУБЛИКАЦИИ - СПЕЦПРОЕКТЫ -

Повітря - новини Запоріжжя - У Запоріжжі офіцер поліції зі своїм чоловіком локалізували пожежу

У Запоріжжі офіцер поліції зі своїм чоловіком локалізували пожежу

ВЛАДИМИР ШАК 01/11/2021 777

31 жовтня близько 12:30, рухаючись по автодорозі поблизу вулиці Блакитної в районі запорізького аеропорту, управління міської поліції в Запоріжжі, викликавши пожежу.

«Поліція» розповсюджувалась дуже швидко і підходило до дачного будинку. Ми з чоловіком негайно зупинились. І до приїзду пожежників почали самотужки його гасити, набираючи воду з бочки, що стояла поблизу будинку. До нас також приєднався ще один небайдужий громадянин, який став свідком події»

КИЇВ

18 01

ВІКНА

ЖІНОЧИЙ РІД У ЗАКОНІ

Мова — це відображення наших переконань

Якщо вам ріже вухо слово
«ПСИХОЛОГИНЯ»,
подумайте, чому слово
«прибиральниця»
сприймається
абсолютно нормально.

Фемінітиви — це не спотворення мови, а повернення до її справжньої, природної норми. Вживати їх — **(не)** можна, а треба.

Офіційно-діловий стиль української мови зазнає трансформації

Використання фемінітивів є лише частиною цієї трансформації!

Дякую за увагу!

✉ omegas1975@gmail.com

🌐 <http://www.omelchuk.ks.ua/uk/>

💼 <https://www.linkedin.com/in/serhii-omelchuk-6349641a4/>

📘 <https://www.facebook.com/sergij.omel.cuk.765737/>

📖 [https://uk.wikipedia.org/wiki/Омельчук Сергій Аркадійович](https://uk.wikipedia.org/wiki/Омельчук_Сергій_Аркадійович)

